

ПРОБЛЕМИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЯХ

PROBLEMS OF CONDUCTING AND CHORAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART IN MODERN EDUCATIONAL REALITIES

У статті розглянуто окремі аспекти професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з позиції законодавчих та нормативних документів, проаналізовано науково-методичну літературу з питань вдосконалення диригентсько-хорової підготовки, пошуку нових підходів, форм та методів, інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес та подолання труднощів їх використання у музично-виконавській підготовці у сучасних умовах. Здійснено порівняльний аналіз традиційної практики викладання диригентсько-хорових дисциплін з особливостями викладання музичного мистецтва у закладах загальної середньої освіти. Висвітлено результати дослідно-експериментальної роботи з опитування респондентів трьох фокус-груп: учителів музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти, викладачів диригентсько-хорових дисциплін закладів вищої освіти та студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Розглянуто детальні результати проведеного опитування, виокремлено та узагальнено ряд недоліків у диригентсько-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва у відповідності до сучасних освітніх вимог та соціальної затребуваності. Виокремлено найбільш поширені складнощі у проведенні належної вокально-хорової роботи зі школярами в умовах карантинних обмежень під час пандемії Covid-19 та безпекових загроз у період військових дій в Україні (труднощі використання дистанційних технологій, обмеження на скупчення великої кількості осіб у приміщенні, епідеміологічні ризики, зміни в організації освітнього процесу, тривалі перерви між заняттями хору та ін.), які дозволяють визначити орієнтири в оновленні змісту диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та формуванні їх методичної готовності до подолання труднощів у вокально-хоровому вихованні школярів.

Ключові слова: диригентсько-хорова підготовка, учитель музичного мистецтва, дис-

танційне навчання, вокально-хорова робота зі школярами, сучасні освітні реалії.

The article considers certain aspects of the professional training of future music teachers from the standpoint of legislative and regulatory documents, analyzes the scientific and methodological literature on improving conductor and choral training, finding new approaches and teaching methods, integrating information and communication technologies into the educational process, and overcoming their difficulties in modern conditions. A comparative analysis of the traditional practice of teaching conducting and choral disciplines with the peculiarities of teaching musical art in institutions of general secondary education was carried out. The results of research-experimental work with the study of the opinions of respondents of three focus groups: music teachers of general secondary education institutions, teachers of conducting and choral disciplines of higher education institutions and students of the specialty 014 Secondary Education (Musical Art) are highlighted. The detailed results of the conducted survey were considered, a number of shortcomings in the conducting and choral training of future music teachers in accordance with modern educational requirements and social demand were identified and summarized. The most common difficulties in conducting proper vocal and choral work with schoolchildren in the conditions of quarantine restrictions during the Covid-19 pandemic and security threats during military operations in Ukraine are highlighted (difficulties in using remote technologies, restrictions on gathering a large number of people indoors, epidemiological risks, changes in the organization of the educational process, long breaks between choir classes, etc.), which make it possible to determine guidelines for the updated content of conducting and choral training of future music teachers and the formation of their methodological readiness to overcome difficulties in the vocal and choral education of schoolchildren.

Key words: conducting and choral training, music teacher, distance learning, vocal and choral work with schoolchildren, modern educational realities.

УДК 378.147:[37.011.3-051:78
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.23>

Пухальський Т.Д.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Совік Т.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Постановка проблеми. За останні роки національна система освіти стикнулася з чималою кількістю безпрецедентних проблем, серед яких карантин через світову пандемію Covid-19, повномасштабне вторгнення росії в Україну та ряд їх наслідків, які торкнулися багатьох сфер життя. Не минули ці загрози і сферу професійної підготовки майбутніх педагогів, яка подовжує долати все нові й нові труднощі у пошуках дієвих форм і алгоритмів забезпечення належного рівня підготовки фахівців у відповідності до стандартів, суспільного запиту та освітніх тенденцій. Найбільших змін зазнали спеціальності, за

якими навчання відбувається у складній системі взаємопов'язаних освітніх компонентів, а спеціфіка деяких з них не дозволяє повноцінно здійснювати підготовку у дистанційному форматі навчання. Однією з таких стала підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, яка передбачає цілий комплекс музично-виконавських дисциплін, що потребують «живого спілкування» як між викладачем та здобувачами освіти, так і між самими студентами. Лише наявність такого зв'язку дозволяє їх об'єднати в один єдиний музичний колектив, який є одночасно формою, засобом і творчим середовищем професійного

розвитку. Передусім, мова йде про диригентсько-хорову складову професійної підготовки, яка вирізняється комплексністю та інтегративним характером освітньої діяльності, а її пріоритетність продиктована основним видом музично-виконавської роботи учнів закладів загальної середньої освіти – співацькою діяльністю.

Окрім проблем, пов'язаних із запровадженням дистанційного навчання, у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва за останні роки відбулося також багато змін на законодавчому рівні. Найбільш значними стали кілька освітніх реформ (Закон України «Про вищу освіту» 2014; Закон України «Про освіту» 2017, Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 та ін.), стандартизація освіти, перегляд програм викладання музичного мистецтва у школах, зміни у соціально-побутовій ситуації, а ще, реагуючи на карантинні та військові загрози, суттєвих змін зазнала сама система організації освітнього процесу як у закладах загальної середньої освіти, так і у вищій школі. Сукупність цих факторів у різній мірі змінила звичні умови роботи учителя музичного мистецтва, а тому пошук нових орієнтирів у вдосконаленні диригентсько-хорової підготовки має спиратися на вивчення проблем його професійної діяльності у сучасних освітніх реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Диригентсько-хорова підготовка тривалий час залишається у колі інтересів багатьох науковців, адже це одна із найбільш традиційних і ємких сфер професійної діяльності учителів музичного мистецтва, яка своїм корінням сягає глибин зародження музичної освіти та неперервно розвивається, органічно вплітаючись у різні педагогічні теорії (гуманістичні, ліберальні, вільні, відкриті тощо).

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки питаннями диригентської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва займаються українські науковці – Т. Багрій, А. Козир, А. Мартинюк, А. Растригіна, З. Софроній, І. Цуряк, С. Цюра, Л. Ярошевська та ін. Їх дослідження розкривають першочергові завдання у налагодженні системи професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва, засвідчують провідне значення диригентсько-хорової компоненти у цьому процесі та звертають увагу на проблеми хорової діяльності школярів.

У дослідженнях Т. Багрій, З. Софроній та Л. Ярошевської диригентсько-хорова діяльність визначена як інтегральна єдність професійних та фахових компетентностей, які здатні забезпечити успішну роботу з дитячим хоровим колективом [1, с. 12; 6, с. 248; 10, с. 1011]. До таких складових Л. Ярошевська зараховує фахову підготовку у системі занять з диригентсько-хорових дисциплін

(теоретичних, практичних, методичних), а також концертно-виконавську діяльність та музично-педагогічну практику, які формують фахові компетентності, необхідні для роботи у школі [10, с. 1011]. Зауважимо, що інтеграція у диригентсько-хоровій підготовці явище не нав'яне сучасними педагогічними теоріями, а об'єктивний і природний процес, без якого втрачається сама сутність хорової діяльності і яка потребує набутих знань, вмінь, навичок з різних циклів професійних дисциплін.

У дослідженні А. Мартинюка розглянуто педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, серед яких автор виділяє: створення креативного середовища, орієнтації на формування мотиваційної цілеспрямованості, забезпечення змісту диригентсько-хорових дисциплін, актуалізація процесу саморозвитку, забезпечення рефлексивно-оцінної діяльності [2, с. 25-27]. Особливого значення рефлексії та самоаналізу надає А. Растригіна, яка пропонує вдосконалювати диригентсько-хорову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва у концептуальній сфері педагогіки свободи – особливого напрямку гуманістичної освіти, який ґрунтується на «інваріантних принципах педагогіки свободи і розглядає теоретичні та практичні засади розвитку внутрішньої свободи особистості, її суб'єктності, самосвідомості, здатності до свідомого й відповідального самовизначення, самостійного вибору та реалізації власного життєвого шляху» [4, с. 304]. Також, на наш погляд, перспективним напрямом вдосконалення диригентсько-хорової підготовки студентів-музикантів є використання інформаційно-комунікаційних та мультимедійних технологій в освітньому процесі, що засвідчують результати дослідження, присвяченого використанню музичного нотатора Finale під час дистанційного вивчення музичних дисциплін, зокрема хорового диригування [5, с. 167-168].

Аналіз цих та інших досліджень засвідчує наявність перспективних наукових розробок у сфері диригентсько-хорової підготовки, але поряд із стрімким її розвитком все ж існує певна розбіжність між рівнем теоретичної розробки та практикою реалізації нових підходів у безпосередній професійній діяльності учителя музичного мистецтва в школі. Засвідчує це наявність цілої низки наукових праць, які присвячені різним аспектам та проблемам диригентсько-хорової педагогіки. Серед них можемо виділити дослідження С. Цюри, у якому виокремлено основні проблеми дистанційного навчання: відсутність балансу між сучасними методичними підходами та традиційною музично-педагогічною освітою; складність набуття навичок концертно-виконавської діяльності в умовах ізоляції; зменшення уваги до мистецької діяльності під впливом віртуалізації життя суспільства;

зниження мотивації студентів в умовах дистанційного навчання тощо [8, с. 173].

Н. Сулаєва та О. Лобач також звертають увагу на цілу низку проблем, які породжені тривалим процесом реформування національної освіти та суперечностями у нормативно-правому полі регулювання спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), серед яких можна виділити невідповідність завдань Нової української школи кваліфікації учителя музичного мистецтва (кадрова відповідність), відсутність стандарту освіти, звуження поля професійної діяльності учителя музичного мистецтва через першочергове право класних керівників на викладання дисципліни «Мистецтво» у початковій школі тощо [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як показує аналіз наукової літератури та практики викладання музичного мистецтва, інтеграція нових методичних розробок у сферу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва не зможе повністю вирішити проблему їх готовності до диригентсько-хорової діяльності зі школярами, якщо не провести її глибший аналіз відповідно до сучасних освітніх реалій.

Мета статті – дослідити стан та проблеми диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у сучасних освітніх реаліях, проаналізувати результати дослідження та виокремити перспективні напрями подальшої наукової розробки. Для реалізації мети дослідження необхідно застосувати комплексний підхід та виконати низку завдань:

- здійснити аналіз наукової літератури, нормативних документів, навчально-методичного забезпечення диригентсько-хорових дисциплін, програм педагогічної практики тощо;
- провести опитування учителів музичного мистецтва, студентів-музикантів та викладачів диригентсько-хорових дисциплін, узагальнити та проаналізувати його результати;
- висвітлити складнощі у диригентсько-хоровій роботі зі школярами в умовах дистанційного навчання та військового часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На першому етапі дослідження здійснювався аналіз традиційної практики викладання диригентсько-хорових дисциплін (хорознавства, хорового диригування, хорового класу, хорового аранжування), навчальних планів, навчальних і робочих навчальних програм, звітної документації з проходження практики, а також особливостей професійної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти. В результаті виявлено: деяку розбалансованість професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, предметоцентричність (автономність), недостатній рівень міжпредметних взаємозв'язків диригентсько-хорових дисциплін з іншими дисциплінами професійної підготовки;

розбіжності між декларованим змістом диригентсько-хорової підготовки в освітніх програмах з об'єктивними реаліями та практикою викладання в умовах закладу загальної середньої освіти; надмірну сконцентрованість на оволодінні диригентською технікою; недостатнє спрямування підготовки на організацію хорової діяльності школярів; розбалансованість у засвоєнні знань з окремих професійних дисциплін, що впливають на успішність оволодіння диригентським фахом.

На другому етапі дослідно-експериментальної роботи, з метою уточнення отриманих результатів аналізу навчальної документації, практики підготовки та реалій професійної діяльності вчителів музичного мистецтва, було проведено опитування респондентів трьох фокус-груп: учителів музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти (20); студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (74); викладачів диригентсько-хорових дисциплін закладів вищої освіти (10). Загалом у дослідженні взяло участь 104 респонденти. В опитуванні використовувались методи анкетування, бесіди та спостереження. Анкетування проводилось за відкритими (які давали можливість висловити свою думку у вільній формі) та закритими (вибір одного із варіантів відповіді) запитаннями.

Опитування вчителів музичного мистецтва (середній стаж роботи 12 років) показало наступні результати. На запитання *«Чи цікавитеся Ви хоровим мистецтвом? Яке значення воно має особисто для Вас?»* дали ствердну відповідь 75% опитаних, хоча з них 30% не змогли оцінити значення хорового мистецтва для них особисто; 35% опитаних відносяться до хорового мистецтва як до національно-культурного надбання, серед них лише 5% прагнуть самореалізуватися у хоровому мистецтві; 25% – не цікавляться хоровим мистецтвом. Набутий за час навчання диригентсько-хоровий досвід використовують постійно у своїй професійній діяльності – 20%, використовують інколи – 55%, не використовують – 25%. Серед форм вокально-хорової роботи, що використовуються учителями музичного мистецтва, вокальні ансамблі посідають третє місце (10%), малі форми (дуети, тріо) – 20%. Найпоширенішою формою вокально-хорової роботи 70% опитаних вважають гуртовий спів, переважно в унісонному виконанні (45%), рідше в багатоголосому – у два голоси 20%; у три голоси – 5%.

Переважна частина опитаних учителів музичного мистецтва (85%) стверджують, що школярі виявляють стійкий інтерес до хорового співу. Однак, на питання *«Чи має вчитель музичного мистецтва займатися вокально-хоровою роботою зі школярами у позаурочний час?»* ми отримали відповіді (ні – 30%; інколи – 50%; так – 20%),

які вказують на низьку мотивацію з боку учителів музичного мистецтва до роботи зі шкільним хором.

Респондентами в опитуванні представлені більшість закладів загальної середньої освіти Кам'янця-Подільського та ближніх населених пунктів, і лише в одному з них (НВК № 9) функціонує дитячий хоровий колектив. Серед причин, що перешкоджають організації шкільного хорового колективу були названі: невпевненість у власній диригентсько-хоровій підготовці; незацікавленість керівництва школи; відсутність вільного часу; дистанційне навчання; безпекова ситуація тощо. Відповіді на наступне запитання («Ви вважаєте достатньою свою диригентсько-хорову підготовку для розв'язання проблем хорового виховання школярів?») розподілилися так: 15% – вважають свою диригентсько-хорову підготовку достатньою; 45% – частково; 40% – недостатньою. На питання «При можливості, чи хотіли б Ви покращити свою диригентсько-хорову підготовку?» ствердну відповідь надали 55%; не змогли визначитися – 30%; ні – 15%. Аналіз відповідей приводять нас до думки, що однією з причин низької мотивації є невпевненість у власних можливостях через слабку диригентсько-хорову підготовку. Серед причин було названо: недосконалість навчально-методичного забезпечення (20%); малий обсяг аудиторних занять з диригентсько-хорових дисциплін (15%); недостатня спрямованість на вокально-хорову роботу з дітьми (35%); відсутність практики роботи з дитячим хоровим колективом (25%); інші причини (5%).

Вивчаючи ситуацію з хоровим репертуаром у загальноосвітній школі, ми запитали вчителів музичного мистецтва – «Чи стикалися Ви з труднощами у доборі хорових творів для школярів? Яким чином Ви їх розв'язували?», на що отримали такі відповіді: 55% опитаних часто стикаються з недостачею хорового репертуару; 25% – з невідповідністю складності матеріалу можливостям школярів; 10% – з неактуальністю доступних хорових партитур сучасним потребам та смакам; 10% – з відсутністю нотних партитур популярних сучасних творів. Означені проблеми більшість респондентів (75%) розв'язують шляхом унісонного виконання під акомпанемент або фонограму; 15% – поповнюють репертуар шляхом вивчення нових творів на слух; 5% – здійснюють аранжування, спрощення, транспозицію, адаптацію кращих зразків хорового мистецтва до можливостей школярів; 5% – звертаються по допомогу з написанням партитур до сторонніх осіб.

Опитування вчителів музичного мистецтва дозволили нам виділити ряд причин низької професійної готовності до організації хорової діяльності школярів, серед яких: слабка мотивація до використання диригентсько-хорового досвіду в роботі зі школярами; недостатність виконавської

та методичної підготовки до роботи зі шкільним хоровим колективом; обмеженість методичного інструментарію у роботі зі шкільним хоровим репертуаром; низький рівень підготовки до використання технологій дистанційного навчання у хоровому вихованні школярів.

Опитування викладачів диригентсько-хорових дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка проводилось за підготовленими питаннями в поєднанні з методом бесіди. Отримані дані засвідчили, що більша частина викладачів (90%) вважають неможливим професійне становлення вчителя музичного мистецтва без диригентсько-хорової підготовки. На прохання назвати дисципліни диригентсько-хорового циклу у 100% відповідей були названі – «Хорознавство», «Хоровий клас», «Хорове диригування». Дисципліну «Хорове аранжування» згадали лише 30% опитаних, але назвали дисципліни, які були вилучені з сучасних навчальних планів – «Читання хорових партитур», «Практикум роботи з хором» тощо.

На питання «Що, на Ваш погляд, найбільше перешкоджає ефективній підготовці студентів до здійснення диригентсько-хорової діяльності в ЗЗСО?» ми отримали такі відповіді: відсутність практичної роботи з дитячими хоровими колективами – 20%; недостатня практична підготовка до роботи з хором – 20%; відсутність мотивації у студентів – 10%; слабка теоретична підготовка – 10%; дистанційне навчання – 40%. Отримані дані засвідчують необхідність переорієнтації диригентсько-хорової підготовки з роботи з дорослими хоровими колективами на колектив школярів. На похідне запитання про стан навчально-методичного забезпечення диригентсько-хорових дисциплін 80% викладачів відповіли, що вважають його таким, що потребує корекції. Цікавим є той факт, що попри розуміння прогалин у диригентсько-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, викладачів, які систематично спрямовують заняття з хорового диригування на вирішення питань керівництва хоровою діяльністю школярів виявилось лише 30%; інколи спрямовують – 40%, не спрямовують – 30%. Як підтверджує опитування викладачів, особливої уваги потребують питання організації дистанційного навчання у циклі диригентсько-хорових дисциплін, пошуку нових ефективних форм організації освітнього процесу, вдосконалення методики навчання із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У наш час ці питання набули невідкладної актуальності, а тому ми присвятили їм окреме наукове дослідження, у якому виокремили комбіновані форми організації освітнього процесу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, які дозволяють поєднати звичну систему підготовки з технологіями

дистанційного навчання, а також зреалізувати різноманітні «варіанти змішаних форм навчання як між різними навчальними курсами, так і в межах окремої дисципліни, зважаючи на методичну доцільність, епідеміологічну та безпекову ситуацію» [3, с. 102-103].

Важливого значення самостійній роботі в процесі диригентсько-хорової підготовки надають 90% викладачів, проте вказати її форми, які використовують на заняттях змогли лише 30% опитаних. Ми отримали схвальні відповіді на питання щодо актуальності проведення практикуму роботи з шкільним хором (80%) та організації хорової лабораторії (90%). До завдань хорової лабораторії викладачами було зараховано: самостійне вивчення студентами хорових партій; формування досвіду роботи з хором; підготовка до концертно-виконавської діяльності; розвантаження занять з хорового класу; творче спілкування учасників лабораторії тощо. Відповіді на цей блок запитань засвідчили бажання викладачів вдосконалювати систему диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, позитивне ставлення викладачів до організації хорової лабораторії на музично-педагогічних факультетах, необхідність проведення диригентської практики зі шкільним хором.

Наступною частиною дослідження стало вивчення думки 74 студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). На питання «Яке місце в професійній діяльності учителя музичного мистецтва займає диригентсько-хорова підготовка?» ми отримали такі результати: 47,30% – вважають диригентсько-хорову підготовку невід’ємною складовою професії учителя музичного мистецтва; 32,43% – однією основних сфер роботи вчителя музичного мистецтва у школі; 14,86% – додатковою спеціалізацією до професії; 5,41% – загальнорозвиваючою складовою професійної підготовки. Натомість відповіді на запитання «Які сфери професійної діяльності вчителя музичного мистецтва інтегрує в собі диригентсько-хорова діяльність?» розподілились так: 17,57% – вважають диригентську; 22,97% – вокальну та хорову; 25,68% – вокальну, диригентську, хорову; 10,81% – вокальну, диригентську, інструментальну; 8,11% – вокальну, диригентську, хорову, музично-теоретичну; 4,05% – вокальну, диригентську, хорову, інструментальну, музично-теоретичну, психолого-педагогічну; 10,81% – усі сфери підготовки. Отримані відповіді на ці запитання свідчать про спрощене розуміння студентами природи диригентсько-хорової діяльності, але її сприйняття як інтегрального виду діяльності більшою мірою представлене у 32,43% опитаних. Під час опитування студентів ми також з’ясували, що 90,54% студентів позитивно ставляться до концертно-виконавської діяльності з хором, а 25,68%

прагнуть в ній себе реалізувати; 39,19% студентів приділяють рівнозначну кількість часу на самостійну роботу та аудиторну роботу з викладачем, але лише 18,92% приділяють більше часу на самостійну роботу; бажання до подальшого вдосконалення диригентсько-хорових вмінь виявляють 71,62% опитаних, 20,27% – не визначилися; зацікавленість роботою у хоровій лабораторії становить 64,86%.

Серед недоліків диригентсько-хорової підготовки у закладі вищої освіти студенти виокремили: проблеми диригентсько-хорової підготовки за допомогою технологій дистанційного навчання – 28,38%; малий обсяг аудиторних занять – 24,32%; недостатню практикоорієнтованість вокально-хорової роботи – 20,27%; відсутність можливості працювати з дитячим хором колективом – 16,22%; недосконалість навчально-методичного забезпечення – 6,76%; завищені програмові вимоги – 4,05%. Аналіз отриманих даних вказує на наявність у більшості опитаних стійкого інтересу до участі у концертно-виконавській діяльності хору та діяльності хорової лабораторії, але більшість студентів приділяють недостатньо уваги самостійній роботі та вважають, що їхня диригентсько-хорова підготовка потребує покращення.

Окремим завданням дослідження стало вивчення складнощів у диригентсько-хоровій роботі зі школярами в умовах дистанційного навчання та військового часу, яке було реалізоване у ході обговорень на науково-практичних та методичних заходах кафедри музичного мистецтва Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: науково-практичних конференціях; науково-методичних вебінарах; розширених засідань кафедри із залученням стейкхолдерів, керівників закладів загальної середньої освіти, учителів музичного мистецтва та випускників спеціальності «Музичне мистецтво». До основних проблем можна зарахувати: труднощі використання дистанційних технологій, які ускладнюють вокально-хорову роботу або ж повністю її унеможливають за умов, коли у дітей ще немає базового співацького досвіду; епідеміологічні загрози не дають можливості проведення систематичних занять хору через обмеження на скупчення великої кількості осіб у приміщенні; низька мотивація учителів музичного мистецтва займатися диригентсько-хоровою роботою у позаурочний час зі школярами через додаткове професійне навантаження та несприятливу соціально-економічну ситуацію; впровадження почергових навчальних змін, введених у школах через безпекову ситуацію, унеможливають одночасну присутність усіх учасників хорового колективу на заняттях (як в межах одного дня, так за кількістю очних днів навчання на тиждень), а це суттєво обмежує функціонування хорового колективу;

часті відключення електроенергії не дозволяють використовувати технології дистанційного навчання та проводити належну підготовчу роботу до занять; тривалі перерви у «живому» спілкуванні керівника з хором колективом негативно впливає на рівень його виконавської майстерності; відсутність систематичних занять з хором позначається на виконавському рівні колективу та мотивації її учасників тощо. Вирішення деяких з цих проблем виходять далеко за межі компетенції учителя музичного мистецтва, але їх частину можна подолати за рахунок поглибленої технологічної та методичної підготовки.

Висновки. Проведене дослідження показало, що проблеми диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у сучасних освітніх реаліях мають складний та комплексний характер. Частина проблем має ознаки глобальних процесів та зумовлена тривалим і недосконалим реформуванням системи національної світи, суперечностями у законодавчих та нормативних документах, несистемними змінами змісту диригентсько-хорової підготовки у закладах вищої освіти, зміною освітніх орієнтирів у середній освіті, ускладнена відсутністю національно-культурної стратегії та соціально-економічними факторами тощо. Інші проблеми лежать у площині методичної готовності до роботи з дитячим хором колективом, що засвідчують результати опитувань, які також вказали на проблеми з належною мотивацією, ефективністю організації самостійної роботи, обмеженим практичним досвідом роботи зі шкільним хором, навичками формуванням хорового репертуару та роботи з партитурами тощо.

Як показав досвід останніх років, найбільші складнощі у диригентсько-хоровій сфері підготовки пов'язані з початком ери дистанційного навчання. Інформаційно-комунікаційні технології на їх нинішньому етапі розвитку не можуть дозволити повноцінно проводити заняття з диригентсько-хорових дисциплін, але дозволяють вирішувати окремі завдання, які в поєднанні з традиційним офлайн навчанням можуть суттєво покращити рівень підготовки.

Дане дослідження не претендує на вичерпне охоплення усього кола проблем диригентсько-хорової підготовки, але дає можливість на основі отриманих результатів виокремити перспективні напрями подальших наукових пошуків з оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, формування їх методичної готовності до подолання труднощів

вокально-хорового виховання школярів у сучасних умовах, впровадження нових освітніх технологій та методик навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Багрій Т. Цикл диригентсько-хорових дисциплін у системі фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. Вип. 29. С. 9-13.
2. Мартинюк А. Педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2022. Вип. 7-8 (205-206). С. 25-28.
3. Пухальський Т., Кузів М. Особливості організації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2022. № 6 (204). С. 98-104. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.262374>.
4. Растригіна А. Диригентсько-хорова підготовка майбутнього педагога-музиканта в контекстуальному полі педагогіки свободи: до постановки проблеми. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 299-306.
5. Совік Т.В. Використання нотного редактора FINALE під час дистанційного навчання музичних дисциплін. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Том 92. № 6. С. 154-171. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v92i6.5128>.
6. Софроній З., Чурікова-Кушнір О. Методичні засади хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. Т. 97. № 4. С. 245-258.
7. Сулаєва Н.В., Лобач О.О. Суперечності нормативно-правової бази професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької*. Київ: Талком, 2022. Вип. 5(17). С. 180-183.
8. Цюра С. Розвиток диригентсько-хорової педагогіки в Україні: виклики сьогодення. *Молодь і ринок*. 2022. № 1(199). С. 170-175.
9. Цюряк І.О.; Роговська Є.В.; Борисенко Н.С. Сучасний стан диригентсько-хорової підготовки студентів у системі музично-педагогічної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 3(74). С. 191-195.
10. Ярошевська Л.В. Сучасний стан фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у ЗВО в умовах дистанційного навчання під час військових дій. The 15th International scientific and practical conference «Science, innovations and education: problems and prospects» (September 21-23, 2022). CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. С. 198-206.